

Wyrok z dnia 13 stycznia 2009 r.

II UK 146/08

1. Wspólnik spółki cywilnej prowadzący działalność gospodarczą ma indywidualny tytuł do ubezpieczenia społecznego.

2. Udokumentowana i usprawiedliwiona przerwa w prowadzeniu działalności gospodarczej uzasadnia zwolnienie przedsiębiorcy z obowiązku opłacania składek za okresy tych przerw oraz z podlegania ubezpieczeniu społecznemu.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie: SN Beata Gudowska, SA Maciej Pacuda.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 13 stycznia 2009 r. sprawy z wniosku Ewy G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G. z udziałem zainteresowanego Mariusza G. o ustalenie okresu prowadzenia działalności podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 8 stycznia 2008 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił apelację organu rentowego,
2. zasądził od strony pozwanej na rzecz wnioskodawczynie kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 8 stycznia 2008 r. [...] Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmienił, na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału Wojewódzkiego w G., wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 6 marca 2006 r. i oddalił odwołanie wnioskodawczynie Ewy G. od decyzji ZUS z dnia 14 października 2005 r. w sprawie o ustalenie okresu prowadzenia działalności podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, przy udziale zainteresowanego Mariusza G.

W sprawie ustalono, że w dniu 8 marca 2000 r. Ewa G. i Mariusz G. zawarli umowę spółki cywilnej, w ramach której zobowiązali się do prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej - biura rachunkowego. W dniu 1 kwietnia 2001 r. wspólnicy uzyskali odrębne wpisy do ewidencji działalności gospodarczej. Wnioskodawczyni była zatrudniona na podstawie umowy o pracę w okresach: od 16 sierpnia 1998 r. do 30 września 2000 r. w E. spółce z o.o. oraz od 23 marca 2001 r. do 31 marca 2004 r. w P. TF spółce z o.o. Z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej została zgłoszona przez spółkę w okresie od 1 października 2000 r. do 22 marca 2001 r. do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, a w okresie od 9 marca 2000 r. do 30 września 2000 r. i od 23 marca 2000 r. do 31 marca 2004 r. do ubezpieczenia zdrowotnego. W okresie od 22 marca 2004 r. do daty ustania zatrudnienia w P. TF spółce z o.o. przebywała na zwolnieniu lekarskim. Pomiędzy 1 kwietnia 2004 r. a 15 października 2004 r. korzystała z zwolnienia lekarskiego i pobierała zasiłek chorobowy. Organ rentowy dwukrotnie kontrolował prawidłowość zwolnienia lekarskiego wnioskodawczyni, a kontrole wykazały zasadność zwolnień. W dniu 16 października 2004 r. Ewa G. została ponownie zgłoszona przez spółkę do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. W grudniu 2004 r. ZUS przeprowadził kontrolę w spółce „R.” i decyzją z dnia 14 października 2005 r., stwierdził że wnioskodawczyni podlega ubezpieczeniom społecznym - emerytalnym, rentowym i wypadkowemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej jako wspólnik w spółce cywilnej - od dnia 1 kwietnia 2004 r. do 15 października 2004 r. Organ rentowy przyjął, że osoby prowadzące taką działalność w ramach spółki cywilnej podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym także wówczas, gdy osobiście nie wykonują działalności, lecz jest ona wykonywana przez pozostałych wspólników lub pracowników, stąd wnioskodawczyni, pomimo choroby, zachowała status przedsiębiorcy prowadzącego działalność gospodarczą w spółce cywilnej.

W odwołaniu wnioskodawczyni wskazała, że w spornym okresie nie mogła wykonywać działalności gospodarczej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby, a z racji wykonywania przez nią wolnego zawodu, czynności objęte zakresem działalności gospodarczej musiały być realizowane przez nią osobiście.

Wyrokiem z dnia 6 marca 2006 r. Sąd Okręgowy-Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni zmienił zaskarżoną decyzję, orzekając, iż brak jest podstaw do objęcia wnioskodawczyni ubezpieczeniem społecznym w okresie

pomiędzy 1 kwietnia 2004 r. a 15 października 2004 r., ponieważ w tym okresie nie prowadziła ona działalności gospodarczej i nie podlegała z tego tytułu ubezpieczeniom społecznym. Sąd pierwszej instancji wskazał, że o ubezpieczeniu przesądza faktyczne - rzeczywiste podjęcie i wykonywanie działalności gospodarczej, natomiast sam wpis nie stanowi o tym czy przedsiębiorca prowadzi działalność gospodarczą. W ocenie Sądu udokumentowana i usprawiedliwiona przerwa w prowadzeniu działalności gospodarczej uzasadniała zwolnienie wspólnika spółki cywilnej z obowiązku opłacania składek za okresy tych przerw oraz z podlegania ubezpieczeniu społecznemu, a wnioskodawczyni wskazała chorobę (w okresie od 22 marca do 15 października 2004 r.) jako zasadną przyczynę przerwy w prowadzeniu działalności gospodarczej, powodującą okresowe ustanie obowiązku ubezpieczenia.

Stanowiska tego nie podzielił Sąd drugiej instancji. W jego ocenie, dla objęcia wspólnika spółki cywilnej obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym, nie jest konieczne realizowanie przez niego osobiście postanowień umowy spółki, a tym samym w okresie pomiędzy 1 kwietnia 2004 r. a 15 października 2004 r. wnioskodawczyni nie utraciła statusu osoby prowadzącej działalność gospodarczą w rozumieniu art. 13 pkt 4 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.), co w konsekwencji powoduje, iż z mocy samego prawa podlegała ona w tym okresie obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawczyni i zarzucając naruszenie prawa materialnego, poprzez błędną wykładnię - art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, w zakresie uznania, że „pojęcie -prowadzenie działalności gospodarczej - oznacza wyłącznie formalne figurowanie w Ewidencji Działalności Gospodarczej prowadzonej w oparciu o ustawę z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.) jako osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą”, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku, poprzez oddalenie apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (jak w rozpatrywanej sprawie), bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny. Wstępnie należy zwrócić uwagę że na podstawie art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, zwanej dalej ustawą systemową (w brzmieniu sprzed zmiany, ustawą z dnia 10 lipca 2008 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 141, poz. 888 ze zm.), obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu podlegają osoby prowadzące działalność pozarolniczą - w okresie od dnia rozpoczęcia do dnia zaprzestania jej wykonywania. Przepis art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej definiuje prowadzącego działalność gospodarczą jako osobę zajmującą się tą działalnością na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych. Ubezpieczeniu społecznemu nie podlega samo uczestnictwo w spółce cywilnej lecz prowadzenie działalności gospodarczej na podstawie przepisów o działalności gospodarczej. Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. - Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.) za przedsiębiorców uznała („także”) wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej (art. 2 ust. 3). Tym samym w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej spółka cywilna nie ma podmiotowości prawnej i nie prowadzi działalności gospodarczej, gdyż nie jest przedsiębiorcą, przedsiębiorcami mogą być tylko jej wspólnicy. Wspólnik spółki cywilnej prowadzący działalność gospodarczą ma więc indywidualny tytuł do ubezpieczenia społecznego. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 marca 2008 r., I UK 251/07 (OSNP 2009 nr 13-14, poz. 179), ubezpieczenie społeczne wspólnika spółki cywilnej zależy od osobistego prowadzenia w tej spółce pozarolniczej działalności gospodarczej. W treści uzasadnienia Sąd Najwyższy wskazał także, iż spółka cywilna jest tylko wewnętrznym stosunkiem zobowiązaniowym wspólników. Działalność gospodarczą mogą prowadzić tylko jej wspólnicy i z tego tytułu podlegają ubezpieczeniu. Wspólnik spółki cywilnej staje się przedsiębiorcą gdy podejmuje i wykonuje działalność gospodarczą, a nie dlatego, że przystępuje do spółki cywilnej. Ubezpieczeniom społecznym wspólnik podlega nie z racji uczestnictwa w spółce lecz samodzielnie skutkiem prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej na podstawie przepisów o działalności gospodarczej. Tak więc wspólnik spółki cywilnej,

który nie wykonuje działalności gospodarczej nie jest przedsiębiorcą i nie ma podstawy do ubezpieczenia społecznego z braku takiej działalności (art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej w związku z art. 2 ustawy Prawo działalności gospodarczej). Podzielenie stanowiska Sądu Apelacyjnego, że podstawa ubezpieczenia wynika z samego uczestnictwa w spółce cywilnej prowadzącej działalność gospodarczą, nie jest trafne i stoi w sprzeczności nie tylko z Prawem działalności gospodarczej (podobnie w obecnej ustawie z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej - art. 4), lecz również z systemem ubezpieczeń społecznych, w którym ubezpieczeniom podlega osoba fizyczna (wspólnik) i prowadzona przez nią działalność (art. 4 pkt 1 ustawy systemowej). W systemie ubezpieczeń społecznych wspólnik spółki cywilnej traktowany jest tak jak osoba prowadząca działalność gospodarczą i jego ubezpieczenie zależy stąd od osobistego prowadzenia takiej działalności. Czym innym jest natomiast cel działalności gospodarczej spółki (art. 860 § 1 k.c.). Realizacja tego celu, mimo okresowego nieprowadzenia działalności gospodarczej przez jednego wspólnika, nie oznacza, że ten wspólnik, który ani nie występuje ze spółki ani nie dokonuje wyrejestrowania z ewidencji swojej działalności ma inną podstawę ubezpieczenia społecznego niż określona w art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej oraz w związku z art. 2 uprzedniej ustawy Prawo działalności gospodarczej i art. 4 obecnej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Osiągnięcie lub realizacja wspólnego celu gospodarczego spółki nie stanowią warunku ubezpieczenia społecznego wspólnika, gdyż jest to cel wynikający z wewnętrznego zobowiązania wspólników. Ubezpieczenie społeczne stanowi pochodną prowadzenia działalności gospodarczej w rozumieniu wskazanych ustaw, natomiast ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych nie wkracza w zakres prawa zobowiązań dotyczącego spółki cywilnej, wyznaczonego kodeksem cywilnym i umową spółki. Ubezpieczenie społeczne wspólnika spółki cywilnej zależy więc od osobistego prowadzenia w tej spółce działalności gospodarczej. W rozpoznawanej sprawie faktyczny okres niewykonywania działalności gospodarczej nie jest bez znaczenia dla istnienia podstawy ubezpieczenia. Granice czasowe podlegania ubezpieczeniom społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą określa art. 13 pkt 4 ustawy systemowej, co nie oznacza, że dla jej stwierdzenia (przyjęcia) decydujące znaczenie ma sam wpis w ewidencji podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Wpis uzasadnia domniemanie prawne oraz faktyczne prowadzenia działalności gospodarczej (art. 234 k.p.c., art. 231 k.p.c.), w której może jednak zachodzić rzeczywista przerwa

w jej prowadzeniu, związana z okresowym (trwałym) zaprzestaniem prowadzenia działalności, którego przyczyną może być choroba. Faktem niespornym jest, iż w okresie od 1 kwietnia 2004 r. do 15 października 2004 r., wnioskodawczynie nie podejmowała osobiście czynności określonych w § 2 i 8 umowy spółki. Tymczasem, w świetle wyżej przedstawionych uwag, ubezpieczenie społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą jest pochodną tej działalności i w tym znaczeniu zachodzi z mocy ustawy. Zaprzestanie działalności gospodarczej może być okresowo spowodowane przerwą w jej wykonywaniu. Orzecznictwo akceptuje, że ubezpieczenie społeczne nie zachodzi w okresach nieprowadzenia działalności (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 10 grudnia 1997 r., II UKN 392/97, OSNAPiUS 1998 nr 19, poz. 584; z 14 kwietnia 1999 r., II UKN 570/98, OSNAPiUS 2000 nr 13, poz. 518; z 12 stycznia 2000 r., II UKN 302/99, OSNAPiUS 2001 nr 9, poz. 326; z 31 marca 2000 r., II UKN 457/99, OSNAPiUS 2001 nr 18, poz. 564; z 3 kwietnia 2003 r., II UK 221/02, OSNP 2004 nr 9, poz. 161; z 12 maja 2005 r., I UK 275/04, OSNP 2006 nr 3-4, poz. 59). Udokumentowana i usprawiedliwiona przerwa w prowadzeniu działalności gospodarczej uzasadnia zwolnienie przedsiębiorcy z obowiązku opłacania składek za okresy tych przerw oraz z podlegania ubezpieczeniu społecznemu.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na mocy art. 398¹⁶ k.p.c. O kosztach orzeczone po myśli art. 98 k.p.c., biorąc pod uwagę taryfowe wynagrodzenie pełnomocnika wnioskodawczynie - § 11 ust.2 w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (...), Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.

=====